

Vanhuuseläkkeellä ja työssä

Tutkimus vanhuuseläkeläisten työssäkäynnin yleisyydestä ja sosioekonomisista eroista

ANU POLVINEN & JUHA RANTALA & SUSAN KUIVALAINEN

Johdanto

Työurien pidentäminen on ollut keskeinen yhteiskuntapolitiittinen tavoite 2000-luvulla. Myönteistä kehitystä on tapahtunut sekä keskimääräisessä eläkkeellesiirtymisissä (Kannisto 2017) että yli 55-vuotiaiden työllisyysasteessa (Tilastokeskus 2018). Työvoimatutkimuksen mukaan 65–74-vuotiaiden työllisyysaste on kolminkertaistunut 20 vuodessa ollen 10,6 prosenttia vuonna 2016 (SVT 2018). Myös työssä käyvien vanhuuseläkkeensaajien määrä on lisääntynyt. Vuoden 2016 lopussa 63–67-vuotiaista vanhuuseläkkeensaajista noin kymmenen prosenttia työskenteli eläkkeen ohessa (Kannisto 2017). Eläkkeellä työskentely kiinnostaa monia, sillä joka kolmas 54–62-vuotias suomalainen harkitsee sitä (Tenhunen 2017). Viime vuosina vanhuuseläkeikäisten työskentely on kuitenkin yleistynyt useissa maissa, ja samalla kiinnostus aihetta kohtaan on kasvanut myös tutkimuskentällä (ks. esim. Eurofound 2012; Scherger 2015). Tutkimus vanhuuseläkkeen ohella työskentelystä ja siihen yhteydessä olevista tekijöistä on kuitenkin vielä vähäistä.

Aikaisempi tutkimus on tarkastellut joko vanhuuseläkeikäisten, usein 65 vuotta täyttäneiden työskentelyä riippumatta siitä, onko henkilö siirtynyt eläkkeelle vai ei (Wahrendorf & al. 2017; Di Gessa & al. 2017; Virtanen & al. 2014) tai vanhuuseläkkeellä tehtävää ansiotyötä (ks. mm. Behr & Bennett 2015; de Wind & al. 2016). Tulokset vanhuuseläkkeellä tai vanhuuseläkeikäissä työskentelyyn yhteydessä olevista yksilötason sosioekonomisista tekijöistä ovat varsin yhdenmukaisia. Miehet (mm. Hofäcker & Nauman 2015; Lain 2011; Eurofound 2012), nuoremmat eläkeläiset (mm.

Eurofound 2012) ja hiljattain eläkkeelle siirtyneet (Dingemans & al. 2016) työskentelevät eläkkeellä useammin.

Terveydentilan on johdonmukaisesti todettu olevan yhteydessä työntekoon (mm. Wahrendorf & al. 2017; de Wind & al. 2016; Dingemans & al. 2015; Lain 2015; Hokema & Lux 2015) samoin kuin koulutustason (mm. Fasbender & al. 2015; Lain 2015; Hokema & Lux 2015; Pleau & Schauman 2012; Wang & al. 2008). Työskentely vanhuuseläkeikäissä on yleisempää myös johtajaja asiantuntijatehtävissä toimiville (mm. Wahrendorf & al. 2017), korkeammassa asemassa oleville (mm. Komp & al. 2010) sekä ylemmille toimihenkilöille (Dingemans & al. 2015). Tutkimuksessa onkin tuotu esiin vanhuuseläkeikäissä työskentelevien ryhmän valikoituneisuus. Samalla on nostettu esiin huoli kasvavista sosioekonomisista eroista: vanhuuseläkkeelle työuraansa näyttäisivät pystyvän pidentämään ne, jotka ovat lähtökohtaisesti paremmassa asemassa (mm. Scherger 2015; Hofäcker & Nauman 2015; Komp & al. 2010).

Tulotason yhteys taas on jossain määrin epäselvä. Yhtäältä on oletettu, että pienet tulot olisivat yhteydessä eläkkeellä työskentelyyn, koska taloudellinen tarve on tuolloin suurempi (Pleau & Shauman 2012; Scherger 2015). Osassa tutkimuksia onkin osoitettu, että pienituloisilla on suurempi todennäköisyys ansiotyöhön kuin suurempituloisilla (mm. de Wind & al. 2016). Toisaalta työssäkäynnin perusteeksi on nähty halu ja mahdollisuudet jatkaa työskentelyä, jolloin on oletettu, että suurituloisimmilla on korkeamman koulutuksen, parempien työolojen ja paremman terveyden vuoksi korkeampi todennäköisyys työskennellä eläkeikäissä (Wang & al. 2008;

Lain 2011; Komp & al. 2010; Pleau & Schauman 2013; Fasbender & al. 2016). Osa tutkimuksista taas on paikantunut u-muotoisen mallin. Eniten työmarkkinoille osallistuivat ne eläkeläiset, jotka saavat pientä tai hyvin suurta eläkettä (Matikka 2014) tai joiden tulot ovat pienet tai suuret (Hokema & Lux 2015). Eriävät tulokset paikantunevat erilaisiin tulokäsitteisiin sekä siihen, että tutkittava joukko on määritelty eri tavoin eri tutkimuksissa. Ilmiön kannalta on kuitenkin tärkeää huomioda, että yksilötason tekijöiden lisäksi eläkkeen ohella työskentelyyn vaikuttaa moni muukin tekijä, kuten työmarkkinoiden tarjoamat työmahdollisuudet ja eläkejärjestelmä (Scherger & al. 2012; Scherger & al. 2015).

Tutkimme tässä artikkelissa 63–74-vuotiaiden vanhuuseläkkeellä olevien työssäkäyntiä sekä yksilötason tekijöiden yhteyttä työssäkäynnin yleisyyteen Suomessa vuonna 2012. Suomalainen eläkejärjestelmä on kiintoisa kohde tutkittavan ilmiön kannalta: järjestelmässä ei ole rajoitteita ansiotyön tekemiselle vanhuuseläkkeen ohessa¹ toisin kuin useassa muussa maassa (ks. esim. Eurofound 2012; Lain 2011). Lisäksi järjestelmässä on ollut jo pitkään osatyökyvyttömyyseläkkeen ja osa-aikaeläkkeen kaltaisia eläkelajeja, joissa eläkkeen saanti on yhdistynyt osittaiseen työntekoon.

Analysoimme erikseen palkansaaja- ja yrittäjätaustaisten työntekijöiden vanhuuseläkkeellä työskentelyä. Tähän on kaksi syytä. Aiemmissä tutkimuksissa on ilmennyt, että yrittäjät työskentelevät palkansaajia useammin eläkkeellä ollessaan (Wahrendorf & al. 2017; Lain 2015; Eurofound 2012; Scherger & al. 2012). Erillistä tarkastelua puoltaa myös institutionaalinen ero eläkevakuuttamisessa: työnantajan pitää vakuuttaa vanhuuseläkkeen rinnalla työtä tekevä henkilö 68 ikävuoteen saakka; sen sijaan yrittäjänä vanhuuseläkkeellä työskenteleville tämä ei ole pakollista, vaan he voivat ottaa vapaaehtoisen YEL-vakuutuksen. Työssäkäynti vanhuuseläkkeellä kasvattaa eläkettä 1,5 prosenttia vuodessa aina vakuuttamisvelvollisuuden yläikärajaan saakka.

Analysoimme, miten ikä, sukupuoli, siviilisääty, sosioekonominen asema, koulutus ja tulot ovat yhteydessä vanhuuseläkkeellä työskentelyyn. Kiinnostavaa on myös tarkastella, ovatko työskente-

lyyn yhteydessä olevat tekijät samanlaiset palkansaaja- ja yrittäjätaustaisille vanhuuseläkeläisille.

Huomioimme artikkelissa myös vanhuuseläketä edeltäneen tilan. Näin pystymme arvioimaan, millainen on aiemman työmarkkina-aseman ja eläkkeellä työskentelyn yhteys. Voidaan olettaa, että työssäkäynti on yleisintä silloin kun vanhuuseläkkeelle on siirrytty suoraan työstä. Työn löytäminen eläkkeelle siirtymisen jälkeen taas on vaikeaa erityisesti silloin kun työura ei ole päättynyt vapaaehtoisesti. (Dingemans & al. 2016). Tarkastelemme myös osa-aikaeläkkeen kautta vanhuuseläkkeelle siirtyneitä.² Osa-aikaeläke edellytti osa-aikaista työntekoa, jolloin kokoaikaiselle eläkkeelle siirtyminen tapahtui vähitellen (Salonen & al. 2017). Osa-aikaeläkkeensaajien on havaittu muistuttavan ominaisuuksiltaan enemmän kokoaikatyössä kuin eläkkeellä olevia (ks. lisää Salonen & al. 2017). Työkyvyttömyyseläkkeellä olleiden osalta tarkastelemme erikseen täyttä ja osittaista työkyvyttömyyseläkettä saaneita, sillä suuri osa osatyökyvyttömyyseläkkeen saajista on työelämässä (Polvinen & al. 2018). Tämän vuoksi voidaan olettaa, että he tekevät työtä vanhuuseläkkeen rinnalla useammin kuin täyttä työkyvyttömyyseläkettä saaneet.

Määrittelemme artikkelissa työssäkäynnin vuosittaisten ansiotulojen kautta. Analyysit toteutetaan kahdella eri ansiotulorajalla, jotta saadaan luotettavampi kuva vanhuuseläkkeen ohella tehdyn ansiotyön yleisyydestä ja siihen yhteydessä olevista tekijöistä. Työskentelyä tutkitaan kolmella tavalla: aluksi katsotaan työssäkäyvien lukumääriä ja osuuksia, sitten työnteon yleisyyttä kussakin ryhmässä tilastollisella mallilla ja lopuksi ansiotulojen suuruutta.

Tutkimusaineistona on havaintomäärältään mittava Tilastokeskuksen tulonjakoaineisto, joka sisältää kattavasti tietoa vanhuuseläkeläisten tuloista ja taustatekijöistä. Aiempi kotimainen tieto vanhuuseläkeikäisten työssäkäynnistä on pohjautunut joko työvoimatutkimukseen (Suomen virallinen tilasto 2018) tai Eläketurvakeskuksen eläke- rekistereihin (Kannisto 2017). Havaintomäärältään pienessä työvoimatutkimuksessa työlliseksi katsotaan henkilö, joka on haastattelua edeltäneen viikon aikana tehnyt vähintään tunnin ansio-

¹ Tarkasteluvuonna 2012 työstä 63 ikävuoden jälkeen ansaittu eläkekarttuma ei pienentänyt kansaneläkettä. Vuodesta 2017 alkaen työstä ansaittu työeläke voi pienentää kansaneläkettä.

² Osa-aikaeläke otettiin käyttöön 1980-luvun lopulla ja lakkautettiin vuoden 2017 alussa. Saman vuoden alussa tuli voimaan laki osittaisesta vanhuuseläkkeestä, joka mahdollistaa työnteon eläkkeen rinnalla.

työtä. Siitä ei myöskään ilmene, mikä osuus ikäryhmästä tekee työtä vanhuuseläkkeen rinnalla. Eläkerekisterit rajoittuvat puolestaan eläkevakuutettuun työhön. Palkansaajilla vakuutusaika päättyy 68 vuoden iässä, ja tämän jälkeen tehty työ ei rekisteröidy eläkerekisteriin. Eläkerekisterin pohjalta on erityisen hankalaa tutkia yrittäjien ansiotulojen yleisyyttä, koska vakuuttaminen on vapaaehtoista yrittäjänä vanhuuseläkkeellä työskenteleville. Tulonjakoaineistolla saavutetaan aiempia tarkasteluja kattavampi ja monipuolisempi kuva tarkasteltavasta ilmiöstä.

Menetelmät

Aineisto

Aineistona on Tilastokeskuksen 10 prosentin pitkäaikaistutkimus Suomen asuntokuntaväestöstä vuosilta 1995–2012. Aineistoon on liitetty laajasti erilaisia taustatietoja, kuten eläkettä edeltävä työmarkkina-asema, koulutusaste, ammatti, siviilisääty ja tulotiedot (mm. vuosittaiset ansio- ja yrittäjätulot sekä bruttotulot). Lisäksi aineisto sisältää Eläketurvakeskuksesta saadut tiedot eläkkeelle siirtymisestä. Tässä tutkimuksessa aineisto rajataan kosemaan vuonna 2012 niitä vanhuuseläkeläisiä, jotka ovat 63–74-vuotiaita ja joiden vanhuuseläke on alkanut ennen vuotta 2012. Vanhuuseläkkeen alakaraja vuonna 2012 oli 63 vuotta, vaikka julkisella puolella on ollut tätä alempia henkilökohtaisia eläkeiä. Yli 74-vuotiaita vanhuuseläkkeen saajia ei tarkastella, koska heidän työssäkäyntinsä on varsin vähäistä ja toisaalta aineisto asettaa joitain rajoitteita eräiden heitä koskevien taustamuuttujien (mm. eläkettä edeltävä ammatti ja sosioekonominen asema) luotettavalle saamiselle. Aineisto sisältää 58 297 vanhuuseläkkeellä olevaa henkilöä. Näistä 6 514 henkilöllä on yrittäjätausta ja 51 783 henkilöllä palkansaajatausta.

Muuttujat

Palkansaaja- ja yrittäjätausta. Vanhuuseläkkeellä olevien palkansaaja- tai yrittäjätausta saadaan eläkkeellä oloa edeltävältä ajalta sosioekonomisen aseman avulla. Tieto sosioekonomisesta asemasta on saatavilla vuodesta 1995 alkaen. Vanhuuseläkkeellä olevan henkilön palkansaaja- ja yrittäjätaustaa määriteltäessä käytetään viimeisintä tietoa sosioekonomisesta asemasta ennen eläkkeelle siirtymistä. 11 prosentilla vanhuuseläkkeen saajista oli yrittäjätausta (ks. taulukko 1).

Työssäkäynti. Vanhuuseläkkeellä olevien työssäkäyntiä tarkastellaan vuoden 2012 palkka- ja yrittäjätuloilla (= ansiotulot). Vanhuuseläkkeellä olevat määritellään työssäkäyviksi, jos ansiotulot ylittävät 2 000 tai 10 000 euroa vuonna 2012. Alhaisempi raja (2 000 euroa vuodessa) kuvaa vähäistä työntekeä. Korkeampi raja (10 000 euroa vuodessa) viittaa selvästi suurempaan ansiotasoon tai vuotuisen työmäärään. Ansiotulot on indeksoitu vuoden 2012 tasoon.

Ikä. Vanhuuseläkkeellä olevat jaetaan neljään ikäryhmään: 63–65-, 66–68-, 69–71- ja 72–74-vuotiaisiin.

Siviilisääty. Vanhuuseläkkeellä olevat jaetaan siviilisäädyn mukaan kahteen eri ryhmään: avioliiton tai avoliitossa oleviin sekä naimattomiin, leskiin tai eronneisiin. Tieto siviilisäädystä on vuodelta 2012.

Koulutus. Vanhuuseläkkeellä olevien sosioekonomista asemaa mitataan koulutuksen avulla. Koulutus jaetaan 1) perusasteen suorittaneisiin, 2) keskiasteen suorittaneisiin, 3) alimpaan korkeasteeseen tai alempaan korkeakouluasteeseen sekä 4) ylempään korkeakouluasteeseen tai tutkijakoulutusasteeseen. Koulutustieto on vuodelta 2012.

Ammatti. Ammattitiedot ovat saatavissa vuodesta 1995 aina vuoteen 2011 saakka. Ammattia määriteltäessä käytetään uusinta tietoa ammattista. Näin ollen ammattitieto voi olla eläkejältä tai ennen sitä. Ammatit jaetaan kymmeneen eri ryhmään käyttäen Tilastokeskuksen pääluokitusta ammattiteille. 12 000 palkansaajataustaiselle vanhuuseläkkeensaajalle ei löytynyt ammattitietoa.

Bruttotulot (pl. ansiotulot). Bruttotulot sisältävät muun muassa ansiotulot, omaisuustulot, eläkkeet sekä muut saadut tulonsiirrot. Koska tässä tutkitaan työssäolo juuri ansiotulojen avulla, bruttotuloista vähennetään palkka- ja yrittäjätulot pois. Bruttotulot (pl. ansiotulot) on jaettu kvintiileihin tämän tutkimuksen kohdejoukkoon kuuluvien tulojen perusteella. Euromääräiset rajat kvintiileille on esitetty taulukoissa. Tulotiedot ovat vuodelta 2012.

Vanhuuseläkettä edeltävä tila. Vanhuuseläkkeellä olevien eläkettä edeltävä tila on ryhmitelty seuraavasti 1) työssä, 2) osa-aikaeläkkeellä (ja osa-aikatyössä), 3) täydellä työkyvyttömyyseläkkeellä, 4) osatykyvyttömyyseläkkeellä, 5) työttömänä tai työttömyyseläkkeellä tai 6) muussa tilassa.

Eläketurvakeskuksen rekisteritiedoista saadaan tieto vanhuuseläkettä edeltävästä mahdollisesta osa-aikaeläkkeestä, täydestä- tai osatykyvyt-

tömyyseläkkeestä. Lisäksi vanhuuseläkettä edeltävää tilaa määriteltäessä käytetään tietoa vanhuuseläkettä edeltävästä pääasiallisesta toiminnasta. Seuraavat erilaiset siirtymäreitit vanhuuseläkkeelle määritellään: 1) työstä, 2) osa-aikaeläkkeeltä (ja osa-aikatyöstä), 3) täyden työkyvyttömyyseläkkeen, 4) osatyökyvyttömyyseläkkeen, 5) työtömyyden tai työttömyyseläkkeen tai 6) muun tilan kautta vanhuuseläkkeelle siirtyneet.

Tilastolliset menetelmät

Vanhuuseläkkeellä olevien palkansaaja- ja yrittäjätaustaisten henkilöiden työssäkäyntiä ja tuloja tarkastellaan erilaisten taustatekijöiden mukaan. Taulukossa 1 on esitetty palkka- ja yrittäjätuloja saavien vanhuuseläkeläisten osuudet eri tulorajoilla (yli 2 000 euroa ja yli 10 000 euroa vuonna 2012 ansainneet) sukupuolen, iän, siviilisäädyn, koulutuksen, ammattiryhmän, bruttotulojen (pl. ansiotulot) ja vanhuuseläkkeelle siirtymäreitin mukaan.

Vanhuuseläkkeellä olevien työssäkäyntiä mallinnetaan logistisen regressioanalyysin avulla. Palkansaaja- ja yrittäjätaustaisille vanhuuseläkeläisille tehdään erilliset mallit. Malli on ns. täysi malli, jossa kaikki taustatekijät ovat samanaikaisesti mallissa. Taulukkoon on laskettu ristitulosuhteet (OR) ja 95 prosentin luottamusväli.

Työssäkävien vanhuuseläkeläisten, joiden palkka- ja yrittäjätulot ovat enemmän kuin 2 000 ja 10 000 euroa vuonna 2012, jakaumat taustatekijöiden mukaan sekä ansiotulojen mediaanit on esitetty taulukossa 3. Taulukossa on vertailtu ansiotulojen tasoa mediaanien avulla, mikä kuvaa ansiotulojen suuruutta eri ryhmissä ja osaltaan ansiotyön merkitystä vanhuuseläkkeen ohella työskenteleville.

Tulokset

Vanhuuseläkkeellä työskentelevät

Taulukossa 1 on esitetty 63–74-vuotiaiden vanhuuseläkeläisten työssäkäynti vuonna 2012 eri taustatekijöiden mukaan. Tarkastelu on tehty erikseen palkansaaja- ja yrittäjätaustaisille eläkkeensaajille. Tuloksissa on hyvä kiinnittää huomiota sekä tarkastelun kohteena olevan ryhmän kokoon että työssäkäynnin yleisyyteen kyseissä ryhmissä.

Tutkimusaineistossa oli palkansaajataustaisia 63–74-vuotiaita vanhuuseläkeläisiä noin 51 800 ja yrittäjätaustaisia 6 500 henkilöä. Yrittäjätaustaisten työssäkäynti on selvästi yleisempää kuin

palkansaajataustaisten. Kun työssäkäynnin alarajana käytettiin 2 000 euron ansiotuloa, palkansaajataustaisista lähes 12 ja yrittäjätaustaisista 33 prosenttia työskenteli vanhuuseläkeaikana. Kaikista vanhuuseläkkeellä työskentelevistä palkansaajataustaisten osuus oli siten 74 ja yrittäjätaustaisten 26 prosenttia. Korkeammalla 10 000 euron ansiotulorajalla vanhuuseläkkeellä työskentelevien osuudet (ja lukumäärät) karkeasti ottaen puolittuivat.

Niin palkansaaja- kuin yrittäjätaustaisilla työskentely vanhuuseläkeaikana oli yleisempää miehillä, 63–65-vuotiailla, avio- tai avoliitossa olevilla, korkeasti koulutetuilla sekä niillä, joiden bruttotulot (pl. ansiotulot) kuuluivat ylimpään tuloviidennekseen. Vanhuuseläkettä edeltävän taustan mukaan yleisintä ansiotyö oli niillä, jotka olivat olleet työssä ennen vanhuuseläkkeelle siirtymistä. Työssä olleisiin kuuluivat suurelta osin myös osatyökyvyttömyyseläkkeellä olleet, joilla osa-aikainen työnteko on ollut työkyvyttömyyseläkeaikana yleistä. Ammattiryhmistä erottuivat johtajat ja erityisasiantuntijat.

Kaikista palkansaajataustaisista vanhuuseläkkeellä työskentelevistä 51 ja yrittäjätaustaisista 70 prosenttia oli ollut ennen vanhuuseläkettä työelämässä, kun ansiotuloraja on 2 000 euroa (ks. taulukko 3). Määrällisesti suuria ryhmiä olivat perus- ja keskiasteen koulutuksen saaneet. Vaikka työssäkäynti ei näissä ryhmissä ole kovin yleistä, kaikista työssäkävistä palkansaajataustaisista vanhuuseläkeläisistä 50–60 prosentilla ja yrittäjätaustaisista melkein 70–80 prosentilla oli perus- tai keskiasteen tutkinto. Merkillepantava työssäkävien ryhmä oli myös bruttotulojen (pl. ansiotulo) perusteella ylimpään tuloviidenneksen kuuluvat. Heidän osuutensa kaikista palkansaajataustaisista työssäkävistä oli 2 000 euron tulorajalla kolmannes ja 10 000 rajalla melkein puolet. Yrittäjätaustaisilla myös pienituloisimman viidenneksen osuus oli korkea.

Työssäkäynnin yleisyys taustatekijöiden mukaan palkansaaja- ja yrittäjätaustaisilla vanhuuseläkeläisillä

Taulukossa 2 on mallinnettu logistisen regressioanalyysin avulla palkansaaja- ja yrittäjätaustaisten vanhuuseläkkeen saajien työssäkäyntiä eri taustatekijöiden mukaan, kun työssäkäynnin rajana on käytetty sekä 2 000 että 10 000 euron ansiotulorajaa. Esitetyt ristitulosuhteet (OR) ovat vakioiduista malleista.

Taulukko 1. 63–74-vuotiaat palkansaaja- ja yrittäjätaustaiset vanhuuseläkkeellä olevat* sekä ansiotulojen yleisyys taustatekijöiden mukaan, %

	Palkansaajatausta			Yrittäjätausta		
	n	Ansiotulot		n	Ansiotulot	
		yli 2 000 €	yli 10 000 €		yli 2 000 €	yli 10 000 €
Sukupuoli						
Mies	23 425	14,1	6,0	3 879	39,6	21,0
Nainen	28 358	9,7	3,4	2 635	23,3	11,1
Ikä						
63–65	10 245	17,1	7,4	1 233	41,8	22,9
66–68	16 799	13,1	5,4	2 178	34,9	18,5
69–71	13 019	9,7	3,4	1 798	30,7	15,6
72–74	11 720	7,1	2,1	1 305	24,7	11,0
Siviilisäätty						
Avio-/avoliitto	32 097	13,3	5,2	4 693	35,0	18,3
Naimaton/leski/eronnut	19 686	9,1	3,4	1 821	27,9	13,8
Koulutus						
Perusaste	22 104	9,3	2,7	3 261	30,7	14,3
Keskiaste	15 910	11,2	4,0	2 079	30,7	14,9
Alempi korkea-aste	10 440	14,0	6,5	870	40,1	24,5
Ylempi korkea-aste	3 329	22,7	13,2	304	52,6	39,1
Ammatti						
Johtajat	1 962	19,1	11,4	165	61,2	49,1
Eriyisiasiantuntijat	5 966	18,7	9,0	460	44,6	31,1
Asiantuntijat	7 033	12,8	5,5	1 104	30,4	18,8
Toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijät	4 214	8,6	2,8	62	19,4	8,1
Palvelu- ja myyntityöntekijät	6 567	15,9	5,2	601	28,0	11,2
Maanviljelijät ja metsätyöntekijät	552	23,6	6,3	2 615	34,7	13,7
Rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijät	4 049	11,6	4,2	606	26,4	14,0
Prosessi- ja kuljetustyöntekijät	4 300	13,3	5,9	589	35,3	23,3
Muu/ei tietoa	17 149	6,3	1,7	312	16,4	8,3
Bruttotulot ilman ansiotuloja (€)						
1. kvintiili (alle 13 459 €)	8 975	9,5	2,3	2 722	25,1	9,4
2. kvintiili (13 460–17 179 €)	10 341	8,3	2,3	1 297	32,0	13,8
3. kvintiili (17 180–21 579 €)	10 891	9,9	3,0	771	35,3	19,5
4. kvintiili (21 580–28 909 €)	10 972	11,3	4,1	671	37,9	21,0
5. kvintiili (28 910 €–)	10 604	19,0	10,7	1 053	49,7	36,5
Ennen vanhuuseläkettä						
Täysi työkyvyttömyyseläke	12 771	7,3	2,0	1 118	22,2	9,2
Osatyökyvyttömyyseläke	723	24,8	12,9	107	44,9	22,4
Työllinen	16 498	18,8	8,5	3 995	37,5	19,7
Osa-aikaeläke (ja osa-aikatyö)	5 357	14,0	5,9	654	43,9	25,8
Työtön+muu	16 434	6,5	1,8	640	10,6	3,9
Kaikki	51 783	11,7	4,6	6 514	33,0	17,0

*Lukumäärät ovat otostasolla. Kokonaistasolle korotettuna ne ovat kymmenenkertaisia.

Taulukko 2. Vanhuuseläkkeellä ansiotuloja saavat. Logistinen malli. Ristitulosuhteet (OR) ja luottamusvälit, vakioidut mallit

	Palkansaajataustaiset (n=51 783)				Yrittäjätaustaiset (n=6 514)			
	Ansiot yli 2 000 €		Ansiot yli 10 000 €		Ansiot yli 2 000 €		Ansiot yli 10 000 €	
	OR	95 % lv	OR	95 % lv	OR	95 % lv	OR	95 % lv
Sukupuoli								
Mies	1,5	1,44–1,66	1,5	1,36–1,66	1,9	1,68–2,16	1,6	1,34–1,86
Nainen	1,0		1,0		1,0		1,0	
Ikä								
63–65	1,0		1,0		1,0		1,0	
66–68	0,7	0,68–0,78	0,7	0,65–0,80	0,7	0,62–0,850	0,8	0,64–0,93
69–71	0,6	0,51–0,60	0,5	0,43–0,55	0,6	0,48–0,66	0,6	0,95–0,74
72–74	0,5	0,43–0,51	0,4	0,31–0,43	0,4	0,35–0,50	0,4	0,33–0,53
Siviilisäät								
Avio-/avoliitto	1,2	1,17–1,32	1,1	1,04–1,26	1,2	1,07–1,38	1,2	1,00–1,38
Naimaton/leski/eronnut	1,0		1,0		1,0		1,0	
Koulutus								
Perusaste	1,0		1,0		1,0		1,0	
Keskiaste	1,0	0,93–1,08	1,2	1,02–1,30	0,9	0,82–1,06	1,0	0,81–1,13
Alempi korkea-aste	1,1	1,00–1,21	1,4	1,24–1,66	1,1	0,94–1,36	1,1	0,88–1,36
Ylempi korkea-aste	1,5	1,33–1,72	2,2	1,87–2,67	1,7	1,22–2,26	1,7	1,23–2,38
Ammatti								
Johtajat	1,1	0,95–1,26	1,2	0,97–1,41	2,1	1,44–2,95	2,1	1,47–3,04
Eriyisiasiantuntijat	1,1	1,01–1,26	0,9	0,81–1,10	1,0	0,77–1,31	1,0	0,72–1,31
Asiantuntijat	1,0		1,0		1,0		1,0	
Toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijät	0,9	0,77–1,00	0,8	0,68–1,05	0,8	0,38–1,50	0,5	0,18–1,20
Palvelu- ja myyntityöntekijät	1,7	1,50–1,87	1,7	1,39–1,96	1,4	1,09–1,77	0,8	0,60–1,13
Maanviljelijät ja metsätyöntekijät	2,4	1,92–2,99	1,9	1,32–2,80	1,5	1,26–1,78	0,9	0,73–1,12
Rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijät	1,0	0,90–1,17	1,2	0,95–1,43	0,8	0,59–0,94	0,7	0,53–0,95
Prosessi- ja kuljetustyöntekijät	1,2	1,07–1,37	1,7	1,42–2,01	1,2	0,96–1,53	1,5	1,13–1,93
Muut	0,8	0,75–0,94	0,9	0,74–1,06	0,8	0,52–1,06	0,7	0,43–1,06
Bruttotulot ilman ansiotuloja (€)								
1. kvintiili (alle 13 459 €)	1,3	1,18–1,44	1,1	0,92–1,34	0,7	0,54–0,79	0,5	0,39–0,62
2. kvintiili (13 460–17 179 €)	1,0	0,93–1,13	1,0	0,86–1,22	0,9	0,73–1,08	0,7	0,54–0,88
3. kvintiili (17 180–21 579 €)	1,0		1,0		1,0		1,0	
4. kvintiili (21 580–28 909 €)	0,9	0,86–1,02	1,1	0,93–1,25	1,0	0,80–1,26	1,0	0,73–1,26
5. kvintiili (28 910 € –)	1,4	1,24–1,51	2,3	1,98–2,66	1,4	1,10–1,68	1,7	1,34–2,17
Ennen vanhuuseläkettä								
Täysi työkyvyttömyyseläke	0,5	0,42–0,50	0,4	0,31–0,42	0,5	0,43–0,60	0,4	0,35–0,54
Osatyökyvyttömyyseläke	1,5	1,27–1,81	2,0	1,55–2,48	1,2	0,83–1,85	1,1	0,69–1,81
Työllinen	1,0		1,0		1,0		1,0	
Osa-aikaeläke (ja osa-aikatyö)	0,7	0,67–0,80	0,7	0,62–0,80	1,0	0,87–1,26	0,8	0,67–1,03
Työtön+muu	0,4	0,33–0,39	0,3	0,24–0,32	0,2	0,18–0,31	0,2	0,19–0,30

Miesten ja avio- tai avoliitossa olevien työssäkäynti oli yleisempää sekä palkansaaja- että yrittäjätaustaisilla. Työssäkäynti vanhuuseläkkeellä väheni iän myötä. Kun käytettiin 2 000 euron rajaa,

oli 72–74-vuotiaiden ristitulosuhde (OR) työssäkäynnille palkansaajataustaisilla noin 0,5-kertainen verrattuna 63–65-vuotiaisiin. Työssäkäynnin yleisyys kasvoi koulutuksen mukaan. Ylempi

korkea-asteen suorittaneiden ristitulosuhde oli palkansaajataustaisilla noin 1,5-kertainen ja yrittäjätaustaisilla hiukan tätä korkeampi verrattuna perusasteen suorittaneisiin. Ammattiryhmiä tarkasteltaessa palkansaajataustaisista johtajat, palvelu- ja myyntityöntekijät sekä maanviljelijät ja metsätyöntekijät työskentelivät hiukan muita useammin. Samat ammattiryhmät nousivat esille myös yrittäjätaustaisilla.

Työssäkäynti oli yleisintä ylimmässä tulokvintilissä. Palkansaajataustaisilla työnteke oli yleistä myös alimpaan tuloryhmään kuuluvilla. Kun tulo-
loraaja oli korkeampi (ansiotulot vähintään 10 000 euroa vuodessa), alimman tulokvintiilin ristitulosuhde (OR) ei ollut enää tilastollisesti merkitsevä. Yrittäjätaustaisilla työssäkäynnin yleisyys kasvoi sen sijaan tulotason myötä.

Työssä tai osatyökyvyttömyyseläkkeellä ennen vanhuuseläkettä olleet työskentelivät useammin myös vanhuuseläkkeellä. Palkansaajataustaiset osa-aikaeläkettä saaneet työskentelivät hiukan harvemmin kuin työssä olleet. Yrittäjätaustaisilla osa-aikaeläkettä saaneet eivät eronneet työstä vanhuuseläkkeelle siirtyneistä. Sen sijaan työssäkäynti oli selkeästi harvinaisempaa niillä, jotka olivat olleet ennen vanhuuseläkettä täydellä työkyvyttömyyseläkkeellä tai työttömänä.

Kun työssäkäynnin rajana käytettiin 10 000 euron vuosittaisia ansiotuloja, tulokset olivat saman suuntaiset kuin käytettäessä pienempää ansiotulo-
loraajaa. Ainoastaan koulutuksen merkitys hieman korostui palkansaajataustaisilla. Lisäksi osatyökyvyttömyyseläketaustaisten työssäkäynnin ristitulosuhde oli kaksinkertainen verrattuna niihin, jotka olivat olleet työssäkäyviä ennen vanhuuseläkkeelle siirtymistä. Taulukon 2 analyysit tehtiin myös pelkästään työssä ennen vanhuuseläkkeelle siirtymistä olleille, jolloin tarkastelun kohteena olivat ne,

joiden mahdollisuudet työnteekoon voidaan olettaa olevan parhaimmat. Tulokset olivat hyvin samanlaiset kuin kaikille tehdyssä mallissa.

Vanhuuseläkkeellä työskentelevien ansiotulot

Seuraavaksi tutkitaan, kuinka suurta ansiotuloa työssäkäyvät vanhuuseläkkeensaajat saivat, kun työssäkäynti määriteltiin kahdella eri ansiotulorajalla. Taulukossa 3 ansiotulojen suuruutta on kuvattu mediaanina. Tarkastelu kuvaa sekä ansiotulojen jakaumaa että tasoa.

Miehillä oli odotetusti naisia suuremmat ansiotulot. Työssäkäyvillä yrittäjätaustaisilla vanhuuseläkkeensaajamiehillä oli palkansaajataustaisia korkeammat ansiotulot vanhuuseläkkeellä. Pääsääntöisesti ansiotulojen mediaanit olivat suuremmat nuoremmilla kuin vanhemmilla vanhuuseläkkeensaajilla. Sekä palkansaaja- että yrittäjätaustaisilla avio- tai avoliitossa olevilla vanhuuseläkkeellä työskentelevillä oli hiukan suuremmat ansiotulot kuin yksinasuvilla.

Ansiotulot kasvoivat koulutustaustan mukaan. Ansiotulojen määrässä oli ammattiryhmittäisiä eroja. Suurimmat ansiotulot olivat johtajilla ja erityisasiantuntijoilla. Pienimmät ansiot olivat puolestaan maanviljelijöillä ja metsätyöntekijöillä sekä palvelu- ja myyntityöntekijöillä. Sekä palkansaaja- että yrittäjätaustaisissa erottautui ylin kvinttiili, jossa ansiotulot olivat huomattavan suuret.

Eläkettä edeltävän taustan mukaan sekä palkansaaja- että yrittäjätaustaisilla erot ansiotulossa olivat samansuuntaisia. Täydellä työkyvyttömyyseläkkeellä tai työttömänä ennen vanhuuseläkkeelle siirtymistä olleilla oli verrattain pienet ja työssä olleilla korkeat ansiotulot vanhuuseläkkeellä. Myös osatyökyvyttömyys- ja osa-aikaeläketaustaisten ansiotulot vanhuuseläkeaikana olivat korkeat.

Taulukko 3. Työssä käyvien vanhuuseläkeläisten ansiotulojen mediaanit (kun vuosiansiot ylittävät 2 000 tai 10 000 euroa)

	Palkansaajatausta				Yrittäjätausta			
	Ansiot yli 2 000 €		Ansiot yli 10 000 €		Ansiot yli 2 000 €		Ansiot yli 10 000 €	
	%	Mediaani €	%	Mediaani €	%	Mediaani €	%	Mediaani €
Sukupuoli								
Mies	54,5	8 030	59,5	22 070	71,4	11 300	73,6	23 540
Nainen	45,5	6 560	40,5	19 680	28,6	8 930	26,4	23 370
Ikä								
63–65	28,9	8 220	32,1	19 520	24,0	11 600	25,4	24 020
66–68	36,4	7 810	38,6	21 440	35,4	10 970	36,2	23 590
69–71	20,9	6 230	18,9	22 470	25,7	10 390	25,3	23 080
72–74	13,8	5 920	10,4	22 760	15,0	8 205	13,0	22 200
Siviilisääty								
Avio-/avoliitto	70,4	7 410	71,4	22 500	76,4	11 000	77,3	23 750
Naimaton/leski/eronnut	29,6	6 710	28,6	18 725	23,6	9 890	22,7	22 710
Koulutus								
Perusaste	33,9	6 000	25,5	17 615	46,6	8 730	42,1	21 250
Keskiaste	29,5	6 890	27,0	17 910	29,7	9 585	28,0	21 445
Alempi korkea-aste	24,2	8 740	28,9	23 645	16,2	15 070	19,2	27 670
Ylempi korkea-aste	12,5	15 130	18,6	40 300	7,4	26 005	10,7	51 200
Ammattiryhmä								
Johtajat	6,2	16 240	9,5	67 060	4,7	67 060	7,3	67 060
Erityisasiantuntijat	18,4	9 130	22,7	29 600	9,5	17 390	12,9	31 860
Asiantuntijat	14,9	7 970	16,3	21 580	15,6	14 455	18,7	26 070
Toimisto- ja asiakaspalvelu- työntekijät	6,0	6 580	5,1	21 320	0,6	7 565	0,5	-
Palvelu- ja myyntityöntekijät	17,2	6 505	14,6	16 800	7,8	7 835	6,0	17 930
Maanviljelijät ja metsätyöntekijät	2,2	6 200	1,5	17 310	42,2	7 670	32,3	18 440
Rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijät	7,8	6 420	7,1	17 790	7,4	11 780	7,7	22 890
Prosessi- ja kuljetustyöntekijät	9,4	8 310	10,7	17 780	9,7	15 255	12,4	24 260
Muu/Ei tietoa	17,9	5 540	12,5	18 515	2,4	12 000	2,3	24 255
Bruttotulot ilman ansiotuloja €/vuonna 2012								
1. kvintiili (alle 13 459 €)	14,1	5 760	8,7	16 150	31,8	7 110	23,0	17 610
2. kvintiili (13 460–17 179 €)	14,2	6 000	10,3	15 805	19,3	8 540	16,1	20 660
3. kvintiili (17 180–21 579 €)	17,9	6 140	13,9	16 685	12,7	11 180	13,5	18 965
4. kvintiili (21 580–28 909 €)	20,4	6 795	19,0	17 120	11,8	11 955	12,7	20 360
5. kvintiili (28 910 € –)	33,4	13 680	48,0	41 260	24,3	28 410	34,6	67 060
Ennen vanhuuseläkettä								
Täysi työkyvyttömyyseläke	15,5	5 625	10,7	17 580	11,5	7 840	9,3	20 170
Osatyökyvyttömyyseläke	3,0	10 890	4,0	18 200	2,2	9 980	2,2	22 565
Työllinen	51,4	8 700	59,4	21 820	69,7	11 050	71,1	23 395
Osa-aikaeläke (ja osa-aikatyö)	12,4	7 770	13,5	24 630	13,4	13 000	15,2	27 090
Työtön	17,8	5 540	12,5	19 630	3,2	6 140	2,3	17 960
Kaikki	6 044	7 220	2 354	21 025	2 148	10 620	1 109	23 420

Pohdinta

Artikkelissa tarkasteltiin vanhuuseläkkeen rinnalla tehtävän ansiotyön yleisyyttä ja siihen yhteydessä olevia yksilötason tekijöitä. Ilmiöstä on tehty vähän suomalaista tutkimusta, vaikka kyse on täälläkin kasvavasta kehityssuunnasta. Vanhuuseläkkeen rinnalla tehtävällä ansiotyöllä on monenlaisia yksilöllisiä ja yhteiskunnallisia vaikutuksia, ja ilmiön laajempi ja syvällisempi ymmärtäminen on yhteiskuntapoliittisesti tärkeää.

Tuloksemme osoittivat, että yrittäjätaustaiset työskentelivät palkansaajataustaisia useammin vanhuuseläkkeellä. Noin kolmannes yrittäjätaustaisista vanhuuseläkkeen saajista työskenteli eläkkeen ohessa, kun työssäkäynnin rajana käytettiin 2 000 euron vuosiansiotuloja ja kuudesosa ansiorajan ollessa 10 000 euroa. Vastaavat osuuden palkansaajataustaisilla olivat 12 prosenttia ja 5 prosenttia. Tulos vastaa kansainvälisiä tutkimuksia, joissa on havaittu yrittäjien jatkavan työskentelyä useammin vanhuuseläkkeellä (mm. Eurofound 2012; Scherger 2015). Yrittäjätaustaisen määrä on kuitenkin vähäinen, sillä vain joka kymmenennellä kaikista vanhuuseläkeläisistä oli yrittäjätausta.

Yrittäjätaustaisten vanhuuseläkeläisten yleisempi työskentely eläkkeellä juontunee osin heidän eläkettä edeltävästä työmarkkina-asemastaan. Yli 70 prosenttia yrittäjätaustaisista vanhuuseläkkeensaajista oli työssä ennen vanhuuseläkkeelle siirtymistä. Tämä on huomattavasti suurempi osuus kuin palkansaajataustaisilla eläkeläisillä. Tutkimuksista on ilmennyt, että yrittäjät siirtyvät vanhuuseläkkeelle myöhemmin (Salonen 2015) ja että heidän työttömyytensä on vähäisempää kuin palkansaajilla (Tilastokeskus 2018). Myös heidän työkyvyttömyysriskinsä on pienempi kuin työntekijöillä (Polvinen & al. 2014; Leinonen & al. 2012). Yrittäjillä on lisäksi todennäköisesti palkansaajia suuremmat mahdollisuudet vaikuttaa työtehtäviensä sisältöön. Tällaisten vaikutusmahdollisuuksien on todettu olevan keskeinen motiivi eläkeaikaiselle työnteolle (Sewdas & al. 2017). Moni saattaa luopua toiminnasta vähitellen tai jatkaa yritystoimintaansa pienimuotoisempina vanhuuseläkkeen rinnalla.

Lisäksi artikkelissa havaittiin, että vanhuuseläkeläisten työssäkäynnissä oli selviä sosioekonomisia eroja. Tämä päti sekä palkansaaja- että yrittäjätaustaisiin vanhuuseläkkeen saajiin. Korkeasti koulutetut ja ylimmässä tulokvintilissä olleet van-

huuseläkeläiset työskentelivät useammin. Sosioekonomisia eroja korosti se, että ansiotulojen taso oli huomattavasti korkeampi näillä ryhmillä. Tulokset tukevat aikaisemman löydettyjä havaintoja vanhuuseläkeläisten työssäkäynnissä (mm. Scherger 2015; Gobeski & Beehr 2009). Vaikka työssäkäynti on yleisempää korkeasti koulutetuilla, heidän osuutensa vanhuuseläkkeen saajista on kuitenkin pieni. Suurin osa vanhuuseläkkeellä työssäkäyvistä on perus- tai keskiasteen suorittaneita.

Ammattiryhmittäinen analyysi toi toisaalta esiin, että ansiotyö eläkkeen rinnalla oli yleistä myös matalamman palkkatason aloilla, kuten maanviljelijöillä ja metsätaloustyöntekijöillä sekä palvelu- ja myyntitekiöillä. Näillä ryhmillä ansiotulojen taso oli vanhuuseläkeaikana keskimääräistä alhaisempi. Yrittäjätaustaisista lähes puolet oli maanviljelijöitä tai metsätaloustyöntekijöitä. Palvelu- ja myyntityöntekijöiden yleisempi työnteko vanhuuseläkkeellä voi osaltaan paikantua siihen, että tässä ryhmässä on paljon hoivapalvelun ja terveydenhuollon työntekijöitä, joiden on todettu työskentelevän verrattain usein vanhuuseläkkeellä (ks. Sohlman & Auvinen 2013). Työnteon yleisyys eri ammateissa liittyy ennen kaikkea myös siihen, että joissain ammateissa ja aloilla työnteon jatkamisen mahdollisuudet ovat paremmat.

Tarkastelut osoittivat myös vanhuuseläkettä edeltävän tilan yhteyden vanhuuseläkkeen rinnalla työskentelyyn. Työssäkäynti oli selvästi yleisempää niillä vanhuuseläkeläisillä, jotka olivat olleet työelämässä ennen vanhuuseläkkeelle siirtymistään. Tulos ilmentää osaltaan terveydessä sekä työurien pituudessa ja vakaudessa ja mahdollisuuksissa ilmeneviä sosioekonomisia eroja (Järnefelt & al. 2014; Myrskylä & al. 2013; Palosuo & al. 2007; Polvinen & al. 2013; Leinonen & al. 2012; Leinonen & al. 2011; Robroek & al. 2013; Van der Berg & al. 2010). Tulokset olivat kuitenkin riskitöntä osittaisella eläkkeellä ennen varsinaiselle vanhuuseläkkeelle siirtymistään olleiden osalta. Osatyökyvyttömyyseläkettä saaneilla työssäkäynti vanhuuseläkkeen rinnalla oli yleisempää, kun se osa-aikaeläkkeellä olleilla oli puolestaan harvinaisempaa. Ilmiötä tulisi tarkastella jatkossa lisää.

Tutkimus toi esiin selviä eroja vanhuuseläkkeellä työssäkäynnissä. Vanhuuseläkkeen rinnalla tehtävä ansiotyö on selvästi todennäköisempää niillä, joiden sosioekonominen asema on korkeampi ja jotka olivat olleet työssä ennen eläkkeelle siirtymistään. Vanhuuseläkkeellä tehtävässä työssä ilmenneet sosioekonomiset erot vahvistavat toden-

näköisesti paitsi ryhmien välisiä eroja toimeentulossa ja myös laajemmin hyvinvoinnissa. Tulojen ohella ansiotyö mahdollistaa muun muassa itsensä kehittämisen ja aktiivisen osallistumisen yhteiskuntaan (Reynolds & al. 2012; Sewdas & al. 2017).

Työssäkäynnin yleistessä vanhuuseläkeiässä on pohdittu, missä määrin työskentely on taloudellisen pakon sanelemaa ja missä määrin kyse on halusta työskennellä. Artikkelin tulokset antaisivat olettaa – ottaen huomioon työnteon yleisyyden koulutus- ja tuloryhmittäin – että Suomessa vanhuuseläkkeen rinnalla tehdään työtä ennemminkin halusta kuin pakosta. Työssäkäynti oli yleisintä korkeimmin koulutetuilla ja hyvätuloisimmalla. Kyse on suhteellisen pienestä mutta valikoituneesta joukosta. Toisaalta tulokset osoittivat, että työssäkäynti oli yleisempää myös alimpaan tuloryhmään kuuluvilla. Tämä antaa olettaa, että työnteon voi myös Suomessa olla jonkinasteista taloudellista välttämättömyyttä.

Artikkelissa käytettiin Tilastokeskuksen tulonjaon rekisteriaineistoa. Aineisto on varsin kattava, mutta tarkastellun ilmiön kannalta siinä on joitain puutteita. Ensinnäkään se ei sisällä tietoa tehtyjen työtuntien määrästä, minkä vuoksi artikkelissa

työssäkäyntiä mitattiin palkka- ja yrittäjätuloilla. Toisille 2 000 euron vuotuinen ansiotulo voi muodostua jo muutaman viikon mittaisesta työstä ja toisille vasta 12 kuukauden työpanoksesta. Hyvätuloinen tulee näin herkemmin määriteltyä työssäkävynä kuin pienituloinen. Tästä syystä tutkimuksessa käytettiin kahta ansiotulorajaa työskentelyn mittarina. Aineistossa ei ole myöskään tietoa henkilön terveydentilasta, joka vaikuttaa oleellisesti mahdollisuuteen työskennellä vanhuuseläkkeelle siirtymisen jälkeen. Tutkimuksessa otettiin kuitenkin huomioon vanhuuseläkettä edeltävä tila, joka osaltaan mittaa eroja terveydentilassa.

Jatkotutkimuksille on ilmeinen tarve. Ne voisivat kohdentua esimerkiksi siihen, miten sosioekonomiset erot vanhuuseläkkeen rinnalla tapahtuvassa ansiotyössä ovat kehittyneet ajan myötä. Lisäksi olisi tärkeää tietää, kuinka pitkään työnteko jatkuu vanhuuseläkeaikana. Kysymys on kiinnostava myös siksi, että vuonna 2017 voimaantullut osittainen vanhuuseläke on tuonut uudenlaisen tavan yhdistää työnteko ja vanhuuseläkkeen saanti. Jotta vanhuuseläkkeellä työskentelyä olisi jatkossa mahdollista lisätä, olisi tärkeää tietää enemmän siitä, millaisia motiiveja ja mahdollisuuksia ihmisillä ansiotyön tekemiseen on.

KIRJALLISUUS

- Behr, Terry A. & Bennett, Misty M: Working After Retirement: Features of Bridge Employment and Research Directions. *Work, Ageing and Retirement* 1 (2015): 1, 112–128.
- Di Gessa, Giorgio & Corna, Laurie M & Platts, Loretta & al.: Is being in paid work beyond state pension age beneficial for health? Evidence from England using a life-course approach. *J Epidemiol Community Health* (2017): 71, 431–438.
- Dingemans, Ellen & Henkens, Kène & van Solinge, Hanna: Access to Bridge Employment: Who Finds and Who Does Not Find Work After Retirement? *The Gerontologist* 56 (2016): 4, 630–640.
- Eurofound: Income from work after retirement in the EU. Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2012. https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef1259en_0.pdf (luettu 11.4.2018)
- Fasbender, Ulrike & Wang, Mo & Volt, mer Jan-Bennet & Deller, Jürgen: The meaning of Work for Post-retirement Employment Decisions. *Work, Aging and Retirement* 2 (2016): 1, 12–23.
- Gobeski, Kirsten T. & Behr, Terry A: How retirees work: predictors of different types of bridge employment. *J. Organiz. Behav* (2009): 30, 401–425.
- Hofäcker, Dirk & Naumann, Elias: The emerging trend of work beyond retirement age in Germany. Increasing social inequality? *Z Gerontol Geriat* 48 (2015): 5; 473–479.
- Hokema, Anna & Lux, Thomas: The Social Stratification of Work Beyond Pension Age in Germany and the UK: Quantitative and Qualitative Evidence. S. 57–80. Teoksessa Scherger, Simone (toim.): Paid work beyond pension age. Comparative Perspectives, Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2015.
- Järnefelt, Noora & Nivalainen, Satu & Salokangas, Sampsa & Uusitalo, Hannu: Sosioekonomiset erot – työurat, eläkkeelle siirtyminen ja eläkejärjestelmä. Eläketurvakeskuksen raportteja 01/2014. Helsinki.
- Kannisto, Jari: Eläkkeellesiirtymisikä Suomen työeläkejärjestelmässä. Eläketurvakeskuksen tilastoja 04/2017. Helsinki.
- Kannisto, Jari: Eläkkeellä ja työssä. Tilasto eläkeläisten työnteosta vuosina 2007–2016. Eläketurvakeskuksen tilastoja 12/2017. Helsinki.
- Komp, Kathrin & van Tilburg, Theo & Broese, van Groenou Marjolein: Paid work between age 60 and 70 years in Europe: a matter of socio-economic status? *International Journal of Ageing and Later Life* (2010): 5, 45–75.
- Lain, David: Work Beyond Age 65 in England and the

- USA. S. 31–56. Teoksessa Scherger, Simone (toim.): Paid work beyond pension age. Comparative Perspectives. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2015.
- Lain, David: Helping the Poorest Help Themselves? Encouraging Employment Past 65 in England and the USA. *Jnl Soc. Pol.* 40 (2011): 3, 493–512.
- Leinonen, Taina & Martikainen, Pekka & Lahelma, Eero. Interrelationships between Education Occupational Social Class, and Income as Determinants of Disability Retirement. *Scand J Public Health* (2012): 40, 157–166.
- Leinonen, Taina & Pietiläinen, Olli & Laaksonen, Mikko & al.: Occupational Social Class and Disability retirement among Municipal Employees – the Contribution of Health Behaviors and Working Conditions. *Scand J Work Environ Health* (2011): 37, 464–472.
- Lux, Thomas & Scherger, Simone: By the sweat of their brow? The effects of starting work again after pension age on life satisfaction in Germany and the UK, in *Ageing & Society* (2017): 37, 295–324.
- Matikka, Tuomas: Eläkeläisten työnteon taloudelliset kannustimet. VATT muistiot 14: Helsinki, 2014.
- Myrskylä, Mikko & Leinonen, Taina & Martikainen, Pekka: Life expectancy by labor force status and social class: Recent period and cohort trends and projections for Finland. Working papers of Finnish Centre for Pensions 02/2013. Helsinki.
- Palosuo, Hannele & Koskinen, Seppo & Lahelma, Eero & al. (toim): Terveyden eriarvoisuus Suomessa. Sosioekonomisten terveyserojen muutokset 1980–2005. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2007:23. Helsinki.
- Pleau, Robin & Shauman, Kimberlee: Trends and correlates of post-retirement employment, 1977–2009. *Human Relations* (2012): 66, 113–141.
- Polvinen, Anu & Gould, Raija & Lahelma, Eero & Martikainen, Pekka: Socioeconomic differences in disability retirement in Finland: The contribution of ill-health, health behaviours and working conditions. *Scand J of Public Health* (2013): 41, 470–480.
- Polvinen, Anu & Laaksonen, Mikko & Gould, Raija & al.: The contribution of major diagnostic causes to socioeconomic differences in disability retirement. *Scand J Work Environ Health* (2014): 40, 353–360.
- Polvinen, Anu & Laaksonen, Mikko & Rantala, Juha & al: Working while on a disability pension in Finland – association of diagnosis and financial factors to employment. *Scand J Public Health* 46 (2018): 19, 47–81.
- Reynolds, Frances & Farrow, Alexandra & Blank, Alison: “Otherwise it would be nothing but cruises”: Exploring the subjective benefits of working beyond 65. *International Journal of Ageing and Later Life* (2012): 7, 79–106.
- Robroek, SJW & Schuring, M & Croezen, S & Statin, M & Burdord, A: Poor health, unhealthy behaviors, and unfavorable work characteristics influence pathways of exit from paid employment among older workers in Europe: a four year follow-up study. *Scand J Work Environ Health* 2 (2013): 39, 125–133.
- Salonen, Janne & Takala, Mervi & Vidlund, Mika & Väänänen, Niko: Suomen osa-aikaeläke ja osittaiset eläkkeet Euroopassa. Eläketurvakeskuksen raportteja 2017/8. Helsinki.
- Salonen, Janne (toim.). Yrittäjien lakisäätteen eläketurva – työurat, työtulot ja rahoitus. Eläketurvakeskuksen raportteja 2015/10. Helsinki.
- Scherger, Simone & Hagemann, Steffen & Hokema, Anna & Lux, Thomas: Between Privilege and Burden. Work Past Retirement Age in Germany and the UK. ZeS-Working Paper Nno. 04/2012. Bremen: Centre for Social Policy Research.
- Scherger, Simone: Paid work beyond pension age. Comparative Perspectives. Teoksessa Scherger Simone (toim.): Paid work beyond pension age. Comparative Perspectives, Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2015.
- Sewdas, Ranu & de Wind, Astrid & van der Zwaan, Lennart G.L & al.: Why older workers work beyond the retirement age: a qualitative study. *BMC Public Health* (2017): 17, 672.
- Sohlman, Petra & Auvinen, Lari: Eläkkeellä työskentely julkisella sektorilla – tilastokatsaus KuEL- ja VaEL-vanhuuseläkkeellä työskenteleviin 2005–2011. Keven tutkimuksia 3/2013. Helsinki.
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Työvoimatutkimus [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-7830. Helsinki: Tilastokeskus (luettu 19.3.2018)
- Tenhunen, Sanna: Eläkeikä nousee mutta joustot säilyvät. Kyselytutkimus vuoden 2017 eläkeuudistuksesta ja työssäjatkamisaikeista. Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 05/2017. Helsinki.
- Tilastokeskus. Findikaattori. Työllisyysaste kuukausittain 1989–2018. Päivitetty 20.2.2018. (luettu 19.3.2018) <http://findikaattori.fi/fi/41>
- Wahrendorf, Morten & Akinwale, Bola & Landy, Rebecca & al: Who in Europe Works beyond the State Pension Age and under which Conditions? Results from SHARE. *Population Ageing* (2017): 10, 269–285.
- Van der Berg, Tilja & Schuring, Merel & Avedano, Mauricio & al: The impact of ill health on exit from paid employment: a systematic review. *Occup Environ Med* 67 (2010): 12, 295–301.
- Wang, Mo & Zhan, Yujie & Liu, Songqi: Antecedents of Bridge Employment: A Longitudinal Investigation. *Journal of Applied Psychology* 93 (2008): 4, 818–830.
- de Wind, Astrid & van der Pas, Suzan & Blatter, Birgitte M & van der Beek, Allard J: A life course perspective on working beyond retirement – results from a longitudinal study in the Netherlands. *BMC Public Health* (2016): 16, 499.
- Virtanen, Marianna & Oksanen, Tuula & Batty, G. David & al.: Extending Employment beyond the Pensionable Age: A Cohort Study of the Influence of Chronic Diseases, Health Risk Factors, and Working Conditions. *Plos One* 9 (2014): 2, 1–8.

TIIVISTELMÄ

Anu Polvinen & Juha Rantala & Susan Kuivalainen: Vanhuuseläkkeellä ja työssä. Tutkimus vanhuuseläkeläisten työssäkäynnin yleisyydestä ja sosioekonomisista eroista

Vanhuuseläkkeellä työskentely on yleistynyt sekä Suomessa että muissa maissa viime vuosina. Monet vanhuuseläkkeellä olevat haluavat työskennellä eläkkeen ohessa joko osa-aikaisesti tai satunnaisesti. Tästä huolimatta ilmiöstä on varsin vähän olemassa olevaa tutkimustietoa.

Tässä tutkimuksessa selvitetään vanhuuseläkkeellä olevien työssäkäyntiä sekä yksilötason tekijöiden, kuten iän, sukupuolen, siviilisäädyn, koulutuksen, ammatin, tulojen ja vanhuuseläkettä edeltävän tilan (esim. työttömyyden tai työkyvyttömyyden), yhteyttä vanhuuseläkkeellä työskentelyyn. Aineistona on Tilastokeskuksen 10 prosentin pitkittäisotos Suomen väestöstä vuosilta 1995–2012. Tutkimusaineisto on rajattu koskemaan

63–74-vuotiaita vanhuuseläkkeensaajia, jotka olivat vanhuuseläkkeellä vuonna 2012 ja joiden eläke oli alkanut ennen tätä vuotta. Työssäkäyntiä mitattiin ansiotuloilla käyttäen kahta eri tulorajaa.

Vanhuuseläkeläisten työssäkäynnissä oli selkeitä sosioekonomisia eroja. Korkeammin koulutetut sekä ylimmässä tulokvintilissä olevat vanhuuseläkeläiset työskentelivät muita useammin. Työssäkäynti oli myös yleisempää niillä, jotka olivat olleet ennen vanhuuseläkkeelle siirtymistään työssä. Myös nuoremmat vanhuuseläkeläiset sekä miehet työskentelivät useammin. Vaikka yrittäjät ja korkeasti koulutetut jatkoivat työssä vanhuuseläkkeellä muita useammin, tutkimuksen tulokset osoittavat, että määrällisesti suurin osa työssäkäyvistä vanhuuseläkeläisistä on kuitenkin palkansaajataustaisia sekä perus- tai keskiasteen suorittaneita.